

ظفر خالمراداف

مراسم مولود محمد (ص) در بین مردم تاجیک

کلمه «مولود» عربی و به معنای «تولدشده» است. این اصطلاح در میان مردم تاجیک، نام مراسمی دینی است که به خاطر بزرگداشت زادروز پیامبر دین اسلام، از محمد (ص) تجلیل می‌گردد.

در میان تاجیکان، از قدیم‌الایام این مراسم تجلیل کرده می‌شد. اما پس از به وجود آمدن حکومت شوروی، برپا کردن مراسم مولود مانند دیگر مراسم‌ها و مناسک دینی ممنوع گشت که پس از استقلال تاجیکستان و فروپاشی اتحاد شوروی رایج گردید.

مولود، یعنی روز تولد حضرت محمد (ص)، به حساب هجری قمری ۱۲ ربیع‌الاول هر سال برگزار می‌گردد. مردم تاجیک، مخصوصاً پیران سالان و روحانیون، ماه ربیع‌الاول را «ماه مولود» می‌نامند و برگزار کردن مراسم مولود را در همه روزهای این ماه صلاح می‌دانند. برای مردم سنه دقیق آن مهم نیست، بلکه تشکیل و اجرای این مراسم دارای ارزش بلند دینی و اجتماعی می‌باشد. در تاجیکستان امروز که عشق و علاقه مردم تاجیک به دین مبین اسلام و حضرت رسول اکرم (ص) زیاد شده است، مراسم مولود را نه تنها در ماه ربیع‌الاول، بلکه در هر ماه و فصل سال، ضمن جشنهای عروسی و ختنه‌سوران و همراه با مراسم‌های سوگواری نیز برپا می‌کنند.

برپاکنندگان مراسم مولود، یعنی میزبانان، چند روز قبل آمادگی می‌گیرند. حافظان قرآن و روحانیون مشهور، میهمانان و همسایگان را دعوت می‌کنند.

مراسم مولود بیشتر صبح آغاز می‌شود که «آش نهار» (معمولاً از بعد از نماز صبح تا حدود ساعت ۱۰/۰۰ پیش از ظهر) نیز آماده می‌گردد. واعظان و داملاهای معتبر در بالای

کت (تخت)، در بلندی می‌نشینند. افراد دعوت شده هنگام تناول آش پلو و چای و نان به وعظ واعظان نیز گوش می‌دهند.

قسمت اول مراسم مذکور از حمد و ثنای خدا و نعت رسول اکرم عبارت است. ملای اصلی یا سرواعظ نخست در باره تولد حضرت محمد (ص) حکایت می‌کنند، سپس در باره رفتار و کردار و روزگار آن حضرت روایت‌های جالبی نقل می‌نمایند. در این مورد از دیگر پیغمبران نیز بعضی حکایت‌ها گفته می‌شود. این قسمت از نیم تا یک ساعت دوام می‌یابد و در بعضی مراسم‌ها از یک ساعت بیشتر بوده، ملای راوی اگر خسته شود، راوی دیگر ادامه می‌دهد.

بخش دوم با پند و نصیحت واعظان شروع می‌گردد که در آن مردم را نخست به نماز خوانی و روزه داشتن و ذکر الله تعالی دعوت می‌کنند. بعداً به انتقاد و مذمت رفتارهای زشت انسانی مانند شراب‌خواری، دروغ‌گویی، مردم‌فریبی، دزدی و غیره پرداخته، مردم را به سوی اعمال نیک، خاکساری، انسان‌دوستی، خداپرستی و دیگر خصلت‌های حمیده انسانی راهنمایی می‌کنند. در پایان، هر واعظ از احادیث نبوی، آیه‌های قرآنی و روزگار اولیا و انبیا نمونه‌هایی آورده، سخنان خود را تصدیق و تقویت می‌دهند.

در قسمت سوم قرائت آیات و دعا و شعر و منظومه‌های مذهبی صورت می‌گیرد. غزل و اشعار دینی که در این بخش سروده می‌شود، بخشی متعلق به شاعران مشخص (مانند شمس تبریزی، شیخ سعدی و غیره) و بخشی دیگر از اشخاص گمنام است. این گونه متن‌ها از قرن‌ها پیش سینه به سینه، یا از استاد به شاگرد انتقال یافته و تا به امروز رسیده‌اند. آنها را نه تنها واعظان و ملاها، بلکه بسیاری از عوام و مردم عادی هم می‌دانند و در موارد معین (مثلاً، زنها در مراسم مشکل‌گشا) می‌خوانند.

پس از قرائت و سروده‌های قسمت سوم که تقریباً یک ساعت ادامه می‌یابد، واعظان و صاحب‌خانه، دعا و آرزوهای نیک کرده، از قرآن مجید آیات می‌خوانند. صاحب‌خانه یا صاحب جشن میهمانان را خیرمقدم گفته، واعظان و ملاها را که قدم رنجه کرده، در اجرای مراسم سهم گذاشته‌اند، با تقدیم جامه و رویمال و قدری نان و شیرینی قدردانی می‌کند. آنچه از مراسم مولود منسوب به ادبیات شفاهی مردم است، نقل و روایت‌ها در باره حضرت رسول اکرم (ص) و دیگر پیغمبران و اولیا، اهل تصوف، امامان و علمای مذهبی؛ قصیده و غزل و دیگر انواع شعری در وصف محمد (ص)، عقاید و باورها، امر به معروف و نهی از منکر و امثال اینها می‌باشد.

موضوع اساسی سرودها و اشعار مذکور توصیف و ستایش پیغمبر اسلام محمد (ص) می‌باشد. وزن آنها خیلی روان بوده، واعظان آنها را بدون سازهای موسیقی می‌سرایند. در پایان ما از سرودهای دینی، که در مراسم مولود سروده می‌شوند، دو نمونه می‌آوریم:

مبارک روز مولود محمد مبارک ماه مولود محمد!
 بود بهر نجات ما محمد مبارک سال مولود محمد!

محمد بهترین اولاد آدم
 همی بود، فخر اول گشت و خاتم
 شفاعت خواه امت هست فردا
 از این رو ذکر او می‌کن دمادم
 قیامت روز سخت بندگان است
 شود ظاهر هر آنچه که نهان است
 سر یک نیزه گردد، شمس سوزان
 محمد بر امتانش سایه بان است

بدین ترتیب، مراسم مولود، همایش مردمی، دینی - اجتماعی بوده، مضمون‌های
پرازش اخلاقی، ادبی، فلسفی، اجتماعی و مذهبی را در بر گرفته که تحقیق در این زمینه در
علم فولکلورشناسی بسیار اهمیت دارد.